

Pokrajinski komitet KPJ za BiH je prilikom prve rasprave u CK KPJ o projektu odluke za Drugo zasjedanje AVNOJ-a o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu, kad su se konkretnije sagledali odnosi u demokratskoj federalivnoj Jugoslaviji, postavio zahtjev da BiH bude ravnopravna «federalna jedinica» sa ostalih pet, već predviđenih u projektu odluke

rodoljub čolaković

pravi odgovor na pitanje: čija je bosna i hercegovina?

Bilo je potrebno relativno mnogo vremena da KPJ, djelujući u jednoj višenacionalnoj zemlji, jasno odredi svoj stav i formuliše svoju politiku u jednom tako krupnom pitanju kao što je nacionalno. To je, uostalom, bio slučaj i sa drugim pitanjima njene strategije i taktike. Njena vlastita praksa i korištenje iskustva drugih revolucionarnih partija doprinosili su njenom oslobođenju od naslijeđenih, a razvoikom međunarodnog revolucionarnog pokreta već prevaziđenih shvatanja, pa ponekad i dogmi, što znači idejnom sazrijevanju i tačnijem ocjenjivanju stvarnosti u kojoj se djeluje. Spoznati društvenu stvarnost na osnovu marksističkog, to jest naučnog pogleda na svijet, neophodan je uslov za vođenje efikasne politike koja tako visoko postavlja svoju metu — obaranje i vlasti buržoazije, uništenje klasno vladavine uopšte i izgradnju besklasnog komunističkog društva.

Nastala kao partija proleterske revolucije u epohi opšte krize kapitalizma i proleterskih revolucija, koja je započeta pobjedom oktobarske revolucije u Rusiji, KPJ je nastupila na političku scenu novostvorene države u ime jedne od dviju osnovnih klasa jugoslovenskog društva. Naime, postavilo se i u našoj zemlji osnovno pitanje epohe: koja će

od tih dviju klasa nastali pešaci daljnih razvika /ogovaranja/ narodne ili proletarijatske, klasne izobiljivace i ugnjetene ili klasne izobiljivace i ugnjetene koje, boreći se sa likvidacijom kapitalizma i njegovim klasno odbođenjem, mora da se bori protiv svakog ustojavanja i neravnopravnosti? Stoga je djelovati u interesu radničke klase kao njenoj osvobodilačkoj djelatnosti i u interesu svih radnih ljudi kao radničke klase, u interesu svih ugnjetenih — socijalno i nacionalno. Često se pred partiju proletarijatske revolucije kao neprijatelja vidio za neprijatelja političku alijansu postavljao zahtjev da oko svoje izobiljivacke radničke okupci svih izobiljivaca i ugnjetenosti radi borbu protiv zajedničkog neprijatelja — imperijalizma.

U vezi s našom temom to znači da je KPJ morala svim nacijama u okviru neovisne države otvoriti perspektivu za njihov nacionalni opstanak i budućnost, to jest takvu organizaciju zajedničke države koja bi svim nacijama i narodnostima koje u njoj žive osigurala razvojnost, materijalni napredak i kulturni razvitak. Samo tako KPJ je mogla očekivati da će moći uspješno voditi borbu protiv velikosrpske imperijalističke buržoazije kao glavnog neprijatelja na putu ostvarenja naših strateških ciljeva.

Štačan i dugotrajan bio je proces stvaranja nacionalnog programa KPJ. Bilo je potrebno uvidjeti svoje vlastite zablude i zavedati misao koja su dolazile spoje, usljed povezanosti KPJ s međunarodnim revolucionarnim pokretom (Narodna komunistička federacija, Kominterni, od zablude o »nacionalnom jedinstvu« i unitarističkoj državi, utisak neprijateljstva, ali unitarističkoj, preko nagloviite ideje o »podnastavko-balgarskoj federaciji« i razbijanja »varšavske Jugoslavije« ipak se postija petnaest godina dole do upoznanja o Jugoslaviji kao višenacionalnoj zajednici, koja je istorijska nužnost i potreba svih njenih naroda ispitati program CK KPJ 1925. godine). Ali tek u rezoluciji CK KPJ, koju je kao program upućena narodima Jugoslavije u januaru 1937. godine, jasnije je određena tijezin stav prema organizaciji zajedničke države. To je demokratska federativna republika, iako se zabijev za mogućnost da bude ustrojena stog eventualnih saveznika, predstavnika građanskog buržoaznog partija, koje su bile monarhističke. Već se u tom Proglasu otkrila struktura te federativne države — Srbija, Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Kosovo i Vojvodina sa svojim narodnim skupštinama. U Proglasu piše: »U pojedinim narodima ustrojiti narodni sabori koji će izabrati vlastite narodne skupštine i narodni sabori koji će izabrati unitarističku organizaciju te države«.

Pomenuti Proglas CK KPJ od 1937. godine i u njemu formulisani politički program bio je osnova za svesno aktivnost u stvaranju nacionalne zajednice u narednom periodu. Naravno, on je dopunjen i dopunjen za osnovu konkretnih aktivnosti i političke prakse svih naroda i narodnosti jugoslovenske države, ali njegova osnovna konceptualna osnova ostala je ista. Također napomena, to jest politička konceptualna, pojedinačno

...nim tok i razvitak događaja uoči drugog svjetskog rata. A posebno je njegovo živostima potvrđila praksa narodnooslobodilačkog rata i revolucije. Pozivajući na ustanak naroda Jugoslavije protiv fašističkih okupatora i njihovih pomagača u našoj zemlji, KPJ je, kao jedinstvena partijska snaga svih naroda i narodnosti Jugoslavije, imala ne samo određen nacionalni program nego je i provodila takvu nacionalnu politiku, izraženom u paroli bratstva i jedinstva, koja je omogućila zajedničku borbu svih njenih naroda i narodnosti i dovela, još u toku rata, do stvaranja Demokratske Federativne Jugoslavije (II zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu, novembra 1943).

Prije prelaza na našu pravu temu, bacimo bar letimičan pogled na nacionalnu politiku KPJ u Bosni i Hercegovini. U pomenutom petnaestogodišnjem periodu, u kome je KPJ izgrađivala svoj nacionalni program, Bosna i Hercegovina je tek uzgred pominjana. Uostalom, ona je u svakom drugom pogledu bila nekako na periferiji interesovanja svih rukovodstava KPJ od njene zabrane sve do 1938. godine, kad je na čelu KPJ došao Josip Broz Tito. Tek tada se čine ozbiljniji napori da se, ponovnim formiranjem Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu, objedine sve partijske organizacije pod jednim rukovodstvom, koje su dotle djelovale povezane za forume van Bosne i Hercegovine (Hrvatska, Srbija, Crna Gora). Riječ nije bila samo o organizacionom sređivanju nego prije svega o jedinstvenoj politici komunisti u jednoj specifičnoj sredini. S pravom se pretpostavljalo da ta politika može biti efikasno vođena samo ako bude određivana na osnovu boljeg poznavanja te sredine, njenih potreba i težnji. Sve to, naravno, u sklopu opšte linije KPJ, koja je u to vrijeme bila politika okupljanja radnih ljudi i svih patriota na širokoj platformi Narodnog fronta radi borbe za demokratizaciju zemlje i njenu odbranu od rastuće fašističke opasnosti spolja.

Upravo u tom periodu javlja se studentska omladina Bosne i Hercegovine sa svojim otvorenim pismima javnosti u kojima se pokreće pitanje položaja Bosne i Hercegovine u jugoslovenskoj zajednici. Inicijatori te političke akcije bili su komunisti koji su, posebno poslije sporazuma Cvetković—Maček, odlučno ustali protiv nedemokratskog rješavanja nacionalnog pitanja u Bosni i Hercegovini i njenog nasilnog cijepanja. U pismu od decembra 1939. ističe se da »nije moguće postaviti granicu između Srba i Hrvata, a da ona ne bude teška nepravda Srbima, Hrvatima ili Muslimanima«. Stoga se ističe zahtjev za narodnom autonomijom Bosne i Hercegovine, jer je to jedini način da se nenarodne i reakcionarne grupe onemoguće u trgovanju sudbinom njenih naroda.

Nekoliko mjeseci docnije (majski proglas 1940. godine), CK KPJ osuđuje podjelu Bosne i Hercegovine između srpske i hrvatske buržoazije, zahtijevajući i za njene narode pravo da sami odlučuju o svom položaju

U poznatijem plamtu bosanskohercegovačkih studenata, čiji su autopi-
komunisti, latilo se prvi put u jednom dokumentu, Muslimani kao »po-
sebna cjelina«. »Mora biti jasno da se svaka podjela Bosne i Hercegovine
predstavljala i jednu nepravdu, nanekenu Muslimanima koji od uvijek
šne posebnu cjelinu» — stoji u plamtu.

Pokretanje pitanja nacionalne opredijeljenosti Muslimana od strane
KPI ima izvannredan značaj za njenu nacionalnu politiku u Bosni i Her-
cegovini. Istina pitanje nacionalne opredijeljenosti Muslimana postav-
ljali su i ranije predstavnici srpske i hrvatske buržoaske historiografije
i politike, koji su jednostavno proglašavali Muslimane Srbima, odnosno
Hrvatima, želeći da time dokažu da je Bosna srpska, odnosno hrvatska
zemlja. Takav stav, koji je prikrivao osvajačke ambicije srpske, odnosno
hrvatske buržoazije, nije vodio računa o osjećanjima muslimanskih
masa koje su vijekovima živjele kao etnička posebnost i smatrane kao
takva, dostaloni, i od srpskih i hrvatskih masa s kojima su zajedno
živjele, često izmiješane ne samo u određenim širim regionima nego i
u manjim naseljima, čak selima. Ovu stvarnost Bosne i Hercegovine u
nacionalnom pogledu nisu mogli izmijeniti ni oni Muslimani, mahom
intelektualci i čaršijski ljudi, koji su se izjašnjavali kao Srbi, odnosno
Hrvati, bez obzira koliko je to bilo iskreno, a koliko motivirano konjun-
kturom i karijerizmom.

U svojoj studiji »Razvoj slovenačkog nacionalnog pitanja« (1938), Ed-
vard Kurdelj, marksistički pristupajući fenomenu Muslimana koji se
iz više razloga nisu formirali kao nacija istovremeno kad su formirane
nacije u jugoslovenskim zemljama, uočio je tu nacionalnu stvarnost
Bosne i Hercegovine, i utvrdio da su Muslimani »posebna etnička grupa».

Taj stav jednog od uglednih marksističkih teoretičara i rukovodilaca
KPI našao je svog odraza u rezoluciji Pete pokrajinske konferencije
KPI za Bosnu i Hercegovinu. U rezoluciji se osuđuje podjela Bosne
i Hercegovine između srpske i hrvatske buržoazije, kojom su »pogođene
i srpske i hrvatske masa, a u prvom redu su pogođene muslimanske
masa«. Uzimajući štu znači tobožnja borba muslimanske čaršije i bogova-
vita za autonomiju Bosne i Hercegovine, rezolucija izdaje zaključak
»stvarala autonomiju Bosne i Hercegovine«. Ta je jedina pravilna re-
šenja koje predstavlja zajednički interes muslimanskih, srpskih i hr-
vatskih masa. Ona može biti izvođena samo njihovom zajedničkom
borben s radničkom klasom na čelu.

Taj stav bosanskohercegovačkih komunisti potvrdila je Pete regionalna
konferencija KPI (oktobra 1946) i povod toga. Na naredi domaći
masi mogli jasno stav u pogledu nacionalnog identiteta Muslimana. U
rezoluciji se poziva na borbu protiv razvoja srpske i hrvatske bur-
žoazije da razvodišće dijela Bosne i Hercegovine ne pripadaju naciji

... da se radi o... (text is faint and partially illegible due to image quality)

... je KPJ... (text is faint and partially illegible due to image quality)

Čolaković pravi KPJ i narodnooslobodilačkog pokreta u toku rata i revolucije... (text is faint and partially illegible due to image quality)

Smatrajući da se pitanje može biti interpretirano kako je položaj položaj, Bosna i Hercegovina u jugoslovenskoj državnoj zajednici postojala u toj mjeri i kako je najprije na osnovu naših pravih interesa, imalo nekakvu ulogu u toj zajednici. Činjenica je da nikada nije postojala i na osnovu ličnih želja za razgovor koji su vodili u Jugoslaviji Drugo zasjedanje AVNOJ-a, a kojemu, na žalost, ne postoji nikakva dokumentacija.

U Proglasu koji je izvršio odbor AVNOJ-a upućio, podijeli svog Prvog zasjedanja, narodima Jugoslavije (novembar 1942. godine), u kome se govori o slobodnim nacionalnim jedinicama, da Bosna i Hercegovina se kaže: »Yama svima i Srbima, i Hrvatima i Muslimanima pojedina je tekovina i bratska saradnja da bi Bosna i Hercegovina, kao jedinica u našoj državnoj zajednici, mogla napredovati na zadovoljstvo svima. To je bio prilično neodređen nagovještaj, ali i takav, on je u jednom jasnom: Bosna i Hercegovina će biti »jedinica« u jugoslovenskoj državnoj zajednici.

O tome se već određenije govori u pismu PK BiH Oblasnom komitetu KPJ za Hercegovinu (avgust 1943. godine). Tamo stoji: »Mi smatramo da je situacija sazrela da se formira Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja za Bosnu i Hercegovinu, o čemu smo već obavijestili CK. Smatramo da je potrebno izdati pred najširu masu sa našim stavom o pitanju položaja Bosne i Hercegovine u budućoj ravnopravnoj zajednici naroda slovenskog Juga. U okviru općih demokratskih zahtjeva, dolazi zahtjev za autonomiju Bosne i Hercegovine«.

U navedenom pismu pristo je ponovljen zahtjev PK KPJ za BiH postavljeno na Petoj pokrajinskoj konferenciji (1940. godine), što je potvrđeno i u rezoluciji Pete zemaljske konferencije KPJ. Kad je prvi put u PK BiH raspravljano o tom pitanju, obigledno nisu uzimane u obzir sve te promjene koje su se desile u našem društvu. U uvjetima kraljevske Jugoslavije, zahtjev za »narodnu autonomiju« Bosne i Hercegovine značio je suprotstavljanje prohtjevima velikosrpske i velikohrvatske buržoazije koje su svojatale, pa i cijepale tu zemlju, na osnovu se na mišljenje i želje naroda koji su u njoj vjekovima živjeli zajedno. Tada je to bio realno odgođen demokratski zahtjev protiv prvih reakcionarnih krugova jugoslovenskog društva koji su činili da svim narodima Jugoslavije istom nametnu rješenje koje su odgovarali interesima ili krugova, kao i momentanosti odnosa snaga u njima. Bilo je bilo u dobi plijuna, i svaki partor se zadovoljavao samo tim od svog dijela, ostavljajući za bolju priliku da traži više.

Kad je situacija bila te teže, društva. Odmah imamo imati: koji su bili glavni ciljevi jugoslovenskog društva — buržoazije i proletarijata — bilo se imalo. Buržoazija, kao i klasa, vodila je računa da se ne bi

postoji i potvrđuje, vjerovala se, spremna za takav način okupatorima u nacionalnim interesima. Proletariat, predvođen svojom avangardom KPJ, uspio je da u borbi za nacionalnu slobodu i nezavisnost okupi sve patriotske i napredne snage jugoslovenskog društva koje su prihvatile revolucionarnu ulogu KPJ kao osnovu povjerenja u najboljim danima istorije svih naroda Jugoslavije. Onda je prilikom rješavanja nacionalnog pitanja i njegovog državnopravnog izraza (federacija, kriterij za određivanje njenih dijelova, odnos među njima i prema cijeloj (bi) raspoloživoj do punog izražaja vojna naroda. Trebalo je i moći se naći takvo rješenje kojim će biti zadovoljeni svi narodi Jugoslavije, a koje će ta njihovog zajedničkog života ujediniti svaki smetnju za slobodan nacionalni razvitak svakog od njih i za skladan razvitak sviju njih zajedno, ukloniti svaki uzrok nacionalnih nesporazuma i irvanja u nevoj državnoj zajednici.

Polažeći od toga, PK KPJ BiH je prilikom prve rasprave u CK KPJ o projektu odluke za Drugo zasjedanje AVNOJ-a o izgradnji Jugoslavije na federalivnom principu, kad su se konkretnije sagledali odnosi u demokratskoj federativnoj Jugoslaviji, postavio zahtjev da Bosna i Hercegovina bude ravnopravna »federalna jedinica« sa ostalih pet, već predviđenih u projektu odluke.

U prvom projektu odluke bilo je predviđeno pet federalnih jedinica — Srbija, Hrvatska, Slovenija, Makedonija i Crna Gora, dok je za Bosnu i Hercegovinu predlagan status autonomne pokrajine. Rasprava je vođena sredinom novembra 1943. u kojoj su, u njenoj prvoj fazi, učestvovali Maša Pijade, jedan od autora projekta odluke, zatim Milovan Đilas i Sreten Žujović. Rasprava je bila veoma tolerantna, jer su svi iskreno tražili najbolje rješenje za sve narode Jugoslavije. Samo prilaz pitanju pomenutih drugova bio je mehančki. Oni su polazili od toga da u Jugoslaviji živi pet formiranih nacija, i da svaka od njih treba da u svojoj federalnoj jedinici, ravnopravnoj sa ostalima, vidi ostvarenje svoje nacionalne slobode. Bosna i Hercegovina je višenacionalna zemlja, pa stoga ne može, po navedenom kriteriju, imati status »federalne jedinice«, nego samo autonomne pokrajine, što je, uostalom, bio i zahtjev Petar zemaljske konferencije KPJ.

Takvo rješenje krilo je u sebi ozbiljne političke opasnosti, jer se odmah postavljalo pitanje: kojoj od federalnih jedinica — Srbiji ili Hrvatskoj — pripojiti tu autonomnu pokrajinu? Nijedno od tih rješenja nije prihvatljivo, jer bi dalo netačan i politički štetan odgovor na ovo ključno pitanje: čija je Bosna?, koje su potezali velikoserpski, odnosno velikohrvatski sovinski i time irvali odnose između Srba i Hrvata. Pogotovo je to neprihvatljivo za Muslimane koji bi u takvom rješenju vidjeli opasnost da će biti nasilno trpani u Srbu, odnosno Hrvatu, osiguravajući im na taj način čvrste oslonce i osjećaju. Isto tako posebna etnička grupa, Muslimanima mora i u organizaciji zajedničke države biti osigurano

pravo da se kao cjelina materijalne i kulturno razvijenja i složeni nacionalno opredjeljuju.

Bes mnogo usvajavanja došlo se do zaključka da pripremanje autonomne Bosne i Hercegovine, odnosno Hrvatskoj ne dolazi u obzir. Još uvijek uspješno raduju na načelu o jednonacionalnom obilježju federalnih jedinica, predložajući projekta su iznijeli mišljenje da Bosna i Hercegovina treba biti samostalna pokrajina neposredno povezana sa saveznom ustanovama, što bi položaj u federaciji bio sličan položaju federalnih jedinica, makda samo s manjim pravima.

Argumenti PK KPJ BiH protiv takvog rješenja bili su sljedeći: Bosna i Hercegovina nije nacionalno homogena zemlja, ali ona vijekovima postoji kao ekonomsko-istorijska cjelina, sa svojom složenom društveno-političkom problematikom. Bilo bi potrebno mnogo strpljenja i upornosti da se ona rješava u interesu svijta. Uvjereni smo da će to biti ružičavo rješenje koje će rješavati i druge federalne jedinice. I, najzad, sasvim praktično i konkretno: zašto narodi Bosne i Hercegovine, koji su tolike materijalne i ljudske žrtve podnijeli za slobodu i bolju budućnost svijta, ne bi imali iste tolike prava u zajedničkoj državi kao i narodi federalnih jedinica — svoju državnost, autonomnost u onim oblastima u kojima bi ih imali sve federalne jedinice, mogućnost da ono što je specifično za bosanskohercegovačku sredinu rješavaju sami na osnovu dubljeg poznavanja stvari i pouzdanijeg sluha za odnose i prilike u svojoj federalnoj jedinici?

Obaviješten o raspravi i o argumentima PK KPJ BiH, Edvard Kardelj se složio s njima, izvijestio Tita, i on se saglasio sa stavom PK KPJ BiH da Bosna i Hercegovina bude šesta federalna jedinica Demokratske Federativne Jugoslavije.

Takvo rješenje je brzo dosljedno, a gipko provedenog načela o nacionalnoj ravnopravnosti, koja mora svakom narodu pružiti mogućnost slobodnog razvika i napretka, a u višenacionalnoj zajednici odonud svaku sitnicu koja bi podsjećala na hegemoniju ma koje nacije ili predstavljala neki pritisak bilo na koji narod te zajednice. Čvrstina jedne mnogonacionalne zajednice ne zavisi od etničke srednosti naroda koji u njoj žive, već prvenstveno od toga koliko je u njoj nalagan istorijski interes za društveni, ekonomski, politički i kulturni napredak u slobodi svakog od njih, jamstvo za efikasniju odbranu od spoljnih pritisaka i eventualnih osvajačkih predtjova, još na lakši, moguća u vremenu u kome živimo.

Krajem novembra (22. i 29. novembra 1948) održana su u Meksiku dva Presjedanja Zemaljskog antifašističkog vijeća Bosne i Hercegovine. Njima delegati su jednoglasno pripremili rezoluciju u kojoj se kaže:

Narodi Bosne i Hercegovine stvaraju u zajednici sa ostalim narodima Jugoslavije novu demokratsku Jugoslaviju slobodnih i ravnopravnih naroda u kojoj će biti zajamčena puna ravnopravnost svim njenim narodima. Narodi Bosne i Hercegovine, u zajednici sa drugim narodima Jugoslavije, zajedničkim naporima kroz oružanu borbu za slobodu i nezavisnost izvojevali su pravo da urede svoju zemlju onako kako ih najviše odgovara njihovim interesima i njihovim i svih naroda Jugoslavije.

U resoluciji se govori da su narodi Bosne i Hercegovine vjekovinom živjeli zajedno, međusobno izmiješani i povezani mnogim zajedničkim interesima, ali ugnjetajući i izrabljivački su uncilni netrpeljivosti i mržnju. U resoluciji se stvara njihovo nerazrušivo bratstvo i oni više nikad neće dozvoliti da njihova zajednička domovina bude predmet borbe velikosrpske, velikohrvatske i muslimanske reakcije oko podjele vlasti.

I kao zaključak:

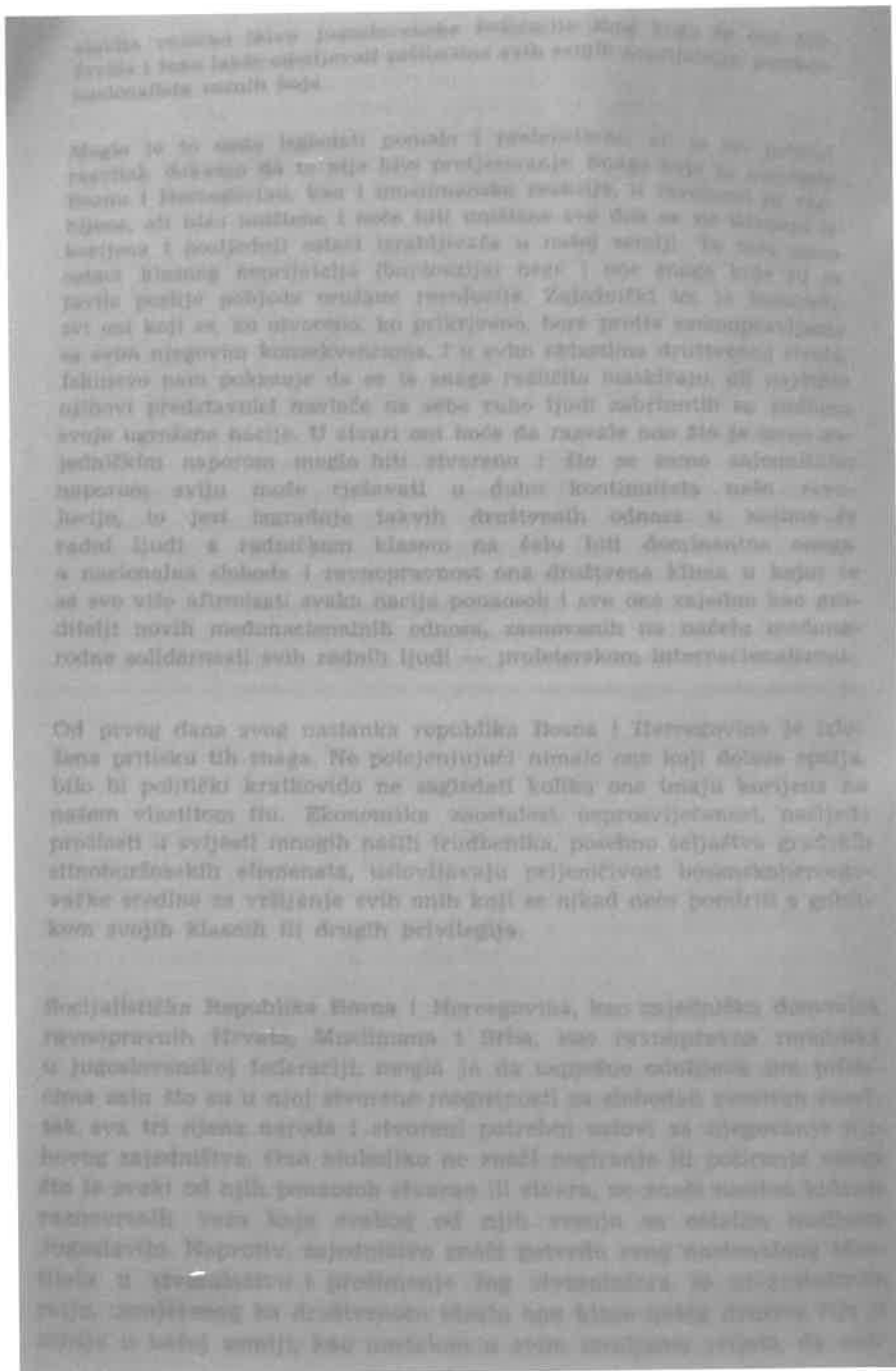
«Danas narodi Bosne i Hercegovine kroz svoje jedino političko predstavništvo, Zemaljsko antifašističko vijeće Bosne i Hercegovine, hoće da njihova zemlja, koja nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska, i muslimanska, i hrvatska, bude slobodna i zbratimljena Bosna i Hercegovina, u kojoj će biti osigurana puna ravnopravnost i jednakost Srba, Muslimana i Hrvata. Narodi Bosne i Hercegovine učestvovaće ravnopravno sa ostalim našim narodima u izgradnji narodne demokratske federalivne Jugoslavije».

Drugo zasjedanje AVNOJ-a usvojilo je ovaj stav i potvrdilo ga u svojoj odluci o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu.

Tako je dat pravi odgovor na pitanje: čija je Bosna i Hercegovina? Dalj su ga njeni narodi pod oružjem koje su, na poziv KPJ, uzeli u ruke 1941. godine da bi i za sebe izvojevali pravo da slobodno odlučuju o svojoj sudbini.

Kad se danas, poslije tri decenije, baci bar letimičan pogled na pređeni period u izgradnji Jugoslovenske federacije, može se bez pretjerivanja reći da je odluka o položaju Bosne i Hercegovine o njoj bile dalekovidna. Još onda kad je donesena, govoreno je i pisano da je time uklonjena zabuka razdora između srpske i hrvatske nacije i omogućena svaka politička spekulacija sa «srpskom», odnosno «hrvatskom» Bosnom, u čije je zamke upadao i priličan broj srpskih, odnosno hrvatskih trudbenika poslatih u krajevima u kojima Revolucija nije dublje preradila politički aspektima te Bosne i Hercegovine. Isto tako, takvim rješenjem ostavljen je sumnja Muslimana u njihovu budućnost u zajedničkoj državi i demagogičke njihovim reakcionarima da se predstavljaju kao zaštitnici Muslimana od opasnosti koje im prijeti. Takva odluka, dakle, pred-

bodl naroda i ljude od svoje ograničenosti klasnog društva, da oslobodi
svjetu i svijetu nu pravi ljudski život.

To je naša komunistička vjera, kojoj će se, sigurno, superiorno namu-
kati filistri i aske. Neka im bude! Oni posmatraju svijet iz takve per-
spektive, to jest iz svoje zaburane la koje se ne vide široko masovni
koji masu revolucionare, koji se nikad ne mire s postignutim i koji
sveobuhvatno radne ljude na akciju koja mijenja svijet.

Kad su klasno svjesni proletari prije sedamdeset godina počeli da se
beskompromisno bave tim oslobađaju svoja klasa organizacije, pred njima
je lebdjela vidila zloba — klasne i nacionalne. U njima je bilo
Mladiana, Srba i Hrvata, i svi oni zajedno ustali su protiv nepravde
stvarnosti tadašnje Bosne i Hercegovine. A ona je bila tvrdi — siromašna,
nestala, puna međusobnog nepovjerenja, nepravdi, čak i
mržnje, i povrh svega okupirana od inostranih imperijalista. Ja te bijede
i mraka oni su krenuli da se bju sa svojom proleterskom istinom i pravdom,
zovući u nju sve ugnjetene i izrabljivane. Dočekali su ih ne samo
pragmatna i šikaniranjem osloni vlastodršci nego i ismijavanjem i poru-
gom malograđanski političari. Ali oni se nisu dali pokolebati.

Ta se stvarnost nije bitno izmijenila ni u kraljevskoj Jugoslaviji. Jedino
su uslovi borbe bili utoliko povoljniji što se za socijalističku Jugosla-
viju borilo na malo širem frontu u zajednici sa svim ugnjetenim i
izrabljivanim cijele Jugoslavije. Što se, pak, terora i poruge tiče, bili
su još teži. Ali proleterska borba nije prestajala; ona se morala voditi
jer je to zakon kretanja kapitalističkog društva.

Stvarnost Bosne i Hercegovine u prvom danima fašističke okupacije bila
je stravična. I upravo tada, kad je povrhom posmatraču moglo izgledati
da će nas vjekovni neprijatelji svih naroda Jugoslavije uništiti u
krvavoj kaljuži bratsublažnog rata. KPM, partija proleterska, pozvala
je na ustanak radi oslobođenja naše zemlje, za ljepšu budućnost naših
ostoda. To je tada mnogim izgledalo čisto beznađe; okupatori i njihovi
poslušnici nisu se libili ni najgusnijih zločina da slane otpor naroda,
a malograđanski političari su širili duh malodušnosti i kukavičluk. Po-
red svega toga, uprkos sili i obmanj, pobjedila je revolucija. Istorijske
hrab razvijale su na sve četiri strane svijeta nezadrživo sve one neka-
došnje moćnike koje je carstvo izgledalo vještito, a pobjedili su radni
ljudi, sa svojim revolucionarnom partijom na čelu.

Stvarnost okupirane Bosne i Hercegovine, koju su, danju, namršćene
cijepali oslobodilci na domovine, koju su čestili velikosrpski i velikoh-
rvatski pijetisti, a muslimanska reakcija izvela između jednih i
drugih radi svog dijelnog pijena, rodila se u plamenu revolucije Socija-
listička Republika Bosna i Hercegovina. Nije ona nastala na osnovu
starih političarskih računica, nego na osnovu dosljednog provođenja

Sivoi velikoj odelobilačkog društava radničke klase. U njemu je najgledaju ljudi našeg zajedništva, koje su prihvatili pioniri radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini početkom ovog vijeka, stvarajući svoje prve klasne organizacije. Na tom temelju su sljedeće generacije obogaćene novim saznanjima, gradile dalje i sagradile našu socijalističku samostalnu republiku.

U borbi za razvijanje i obogaćivanje zajedništva nećemo zanemarivati nijednu povoljnu činjenicu iz istorije naroda Bosne i Hercegovine, što je zombilo onimanje iz mraka srednjovjekovlja, iz bijede i nesreće. Po tom moramo biti uvijek načelni i polariti u akciju s jasnim idejnim pozicijama, odbacujući svaku idejnu konfuziju s raznim političkim naučevodama ili prošle konfuznim ljudima koji složenoj problematiki našeg društva ne prilaze s klasnih, proleterskih, marksističkih pozicija.

Tako će Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina i ubuduće opravdavati svoje postojanje, biti čvrst bedem bratstva i jedinstva naših naroda, razvijati sve svoje stvaralačke snage za dobro svojih radnih ljudi i ostati ono što je bila od novembraških dana 1943. godine — zdravo vezivno tkivo bratske zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

